

ШКІЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Володимир
МАЛИК

ТАЄМНИЙ ПОСОЛ

Тетралогія

КНИГА ПЕРША

Посол Урус-шайтана

КНИГА ДРУГА

Фірман султана

Харків
«Фоліо»
2016

ДОРОГОЮ СЛІЗ

1

По гребеню гори йшло двоє. Чорні згорблені постаті різко вимальовувалися на тлі холодного грудневого неба. В сонячній тиші безкрайнього степу сіявся дрібний срібний сніжок, білою наміткою покривав землю, чіплявся за лапатий сухий бур'ян.

Замерзла грудкувата дорога раптом круто повернула вниз.

Високий виснажений старець лівою рукою тримався за плече підлітка років п'ятнадцяти, а правою опирався на товстий сукуватий костур. Спіткнувшись об грудомоаху землі, він мало не засторчував носом, але хлопець придержав. Велика торба з невибіленого сирового полотна, що теліпалась у старого за спиною, відлетіла і торохнула по худому висохлому тілі. Почувся тихий бренькіт струн.

— А хай тобі чорт, Яцьку! — гнівно пробурчав старець. — Ведеш мене по якихось горбах та чорторіях... Ще кобзу розтовчу і ноги поламаю.

— Не поламаєте, діду, — спокійно відповів хлопець, шморгнувши посинілим від холоду носом. — Уже недалеко... Ген і Січ видно!

— Що ти мелеш? Яка Січ? Де?

— Та перед нами ж!

— Справді?

Старий зупинився і витягнув уперед тонку зморшкувату шию, утупивши в синій морозяній простір глибокі чорні ями замість очей. З ям текли сльози.

В обличчя війнуло вітром.

Старий враз важко захивав і так міцно вчепірівся кістлявими пальцями в поводиреве плече, що той аж поморщився від болю. Потім опустився на коліна, скинув кудлату овечу шапку і схилив попелясто-сиву голову в низькому поклоні. З грудей вирвався чи то стогін, чи то плач. Згодом хлопець почув нерозбірливе ламкотіння: старий, мабуть, молився.

— Ходімо вже, діду! Бо й замерзнемо тут, на цьому щолопку! Продимає ж наскрізь! — заблагав хлопець, утягуючи шию у витертий комір старої свитини. — Знайшли де молитись!.. Чей же не в церкві!

Але старий мов не чув тих слів. Полою вітер заплакане обличчя, підвівся і кілька разів вдихнув повітря, ніби приношувався до чогось.

— Справді, Січ! — промовив глухо. — Пахне димом із кузні... Гарячою окалиною несе... Мабуть, ковалі передержали залізо в горні... Та ще свіжоспеченим хлібом... Чуєш, Яцьку?

Яцько промовчав: він нічого не чув. Лише насмішкувато покрутив головою. І вигадася ж таке старий! Окалина! Свіжоспечений хліб! Та до Січі ще добрих п'ять верст! Попомахаєш костуром! Попохукаєш у закоцюблі руки, най їх мамі!.. Хоч би рукавиці які-небудь, то якось би терпів! А то хоч плач! У пучки зашпори зайшли: болять, мов поодрубувані... А навкруги — голий степ. Вітрець великий, а пронизує до кісток!

— Ну, чого ж мовчиш? — розсердився старий. — Чи, може, обманув мене, шибенику, що вже Січ видно? Га? Покепкував з незрячого?

— Була б охота, — буркнув Яцько. — Сам до неї поспішаю, мов до матінки.

— А може, то й не Січ? — засумнівався старий. — Скажи мені, ти бачиш там ріку в улоговині?

— Та кажу ж вам — Січ!.. Гоно — Дніпро виблискує молодим льодком проти сонця. Чи водою, — хто його розбере звідси... Блищить, мов срібло!.. А на півострові — фортеця. Добре бачу стіни високі з гострим частоколом. І вежу над ворітьми... Тільки не розберу, що там усередині понабудовано. Далеко. Та й вітер сльозу нагонить, най би його шляк трафив! — і Яцько кулаком протер очі.

Старий тремтів, як у лихоманці:

— А церкву... церкву посеред фортеці... бачиш?

— Ще б пак! Он як виблискує золоченими банями!

— Це — вона! Мати наша... Січ! — прошепотів старий і направив чорні діри в той бік, де, на його думку, мала бути козацька фортеця. — Добрався-таки! Аж через двадцять п'ять років, а добрався!.. Сліпий, німчий, нікчемний... Та все ж помру серед свого товариства!

Його довга худа постать ніби застигла на тлі синього неба. Старий чимось скидався на велетенського птаха: і простягнута вперед, мов крило, рука, і великий гачкуватий ніс, і тонкі ноги у білих полотняних штанах, — достоту німчий птах видерся на скелю, щоб з неї, мов з висоти пташиного лету, востаннє глянути на рідну землю, яку мав покинути.

— А перед фортецею що? Чи є там слобідка? — допитувався він.

— Є. Мов село, велике і фayne.

— Справді Січ! — Старий заметушився, заспішив і знову схопив хлопця за плече вузлуватою, у синіх прожилках, рукою. — То

ходімо ж швидше! Не гаймося! Ходімо!.. Щоб до заходу сонця бути там...

Яцько підтягнув шлейку торби, що звисала мало не до жижок, стукнув костуром по дзвінкій мерзлій землі, і вони підтюпцем по-коливали з гори.

2

Корній Метелиця, високий, огрядний запорожець з довгим сивим оселедцем і золотою сережкою у правому вусі, відбивався зразу від трьох — Сікача, Товкача й Арсена Звенигори. В обох руках він мав по шаблі й орудував ними так уміло, що молодики, хоч і насадили на старого, з острахом поглядали на крицево-сині блискавиці шабель знаменитого на Запорозжжі рубаки. Дарма що це лише гра: один необережний рух — і гостре лезо розпанахає руку до кісток або ковзне по тім'ю.

Низьке зимове сонце схилилося на захід, за високі, з дубовим частоколом вали січової фортеці і засліплювало очі нападаючих. Хитрий Метелиця навмисне ставив своїх молодих супротивників у невигідне становище. У бою все важить: і вміння вибрати час для нападу, і відступ, коли потрібно, і обманний випад, щоб навести ворога під удар, і місцевість, і освітлення. Усім цим старий козарлюга користувався якнайспритніше, ще й до того кепкував зі своїх учнів.

— Сікачику, підтягни штани, бо загубиш! А який з тебе до біса козак без штанів? Та очкур затягни міцніше!

Під сміх і регіт козаків, які юрмилися довкола, Сікач підсмикнув лівою рукою широкі червоні шаровари і, розгніваний, ще завзятіше кинувся вперед. Але могутній удар відразу охолодив його запал: шабля вилетіла з руки і з брязкотом упала на землю. Сікач розгублено зупинився, шкребучи цупкими пальцями виголену до блиску високу потилицю, і, мов ошелешений, заморгав очима.

А Метелиця не вгавав:

— Агов, Товкачику, а ти чого розімлів, як лин у юшці? Повертайся моторніше, сучий сину! Козаком будь, а не беззем неотесаним! — гаркнув він і плазом шаблі оперішив неповороткого товстуна по широкій спині.

Той зашпортнувся, як спутаний кінь, плюнув і, витираючи рукавом спітнілого лоба, вийшов з гри.

Лишився один Арсен Звенигора.

Метелиця враз споважнів. З лівої руки викинув шаблю. На пораненому зморшками і шрамами обличчі набрякли вузлуваті жили. Видно було, що він шанує цього супротивника.

В юрбі теж поволі затих гамір: тільки тепер починалася справжня гра.

Звенигора з ходу пішов у наступ — від його удару з шабель віялом бризнули голубі іскри.

Вищий середнього зросту, гнучкий і тугий, як молодий дубок, з густим темно-русявим зачучерявленим чубом, а не з довгим віхтем-оселедцем — традиційною зачіскою запорожців, — таким був цей молодик. Він розпавшівся од бою і з ясным веселим усміхом тіснив старого. На його чисто поголеному довгастому обличчі цвів яскравий червіль-рум'янець, а бистрі світло-сірі очі під виразними розльотистими бровами блищали від молодецького захоплення.

Шаблі не зупинялися ні на мить, під ногами бійців гула порепана від морозу земля. Арсенові дуже хотілося якимось сильним чи хитрим ударом обеззброїти Метелицю чи загнати у суточки між куренями, що теж означало б поразку старого. Він не зважав на те, що його сукняна камізелька в двох місцях уже розбатована наскрізь, а лівий рукав білої сорочки зачервонів вище ліктя гарячою кров'ю, — натискав так, що Метелиця змушений був відступати.

— Іч, сатана, який завзятий! — лагідно басив той: видно, любив козака. — Ну, ну, давай, синку! Почухай боки старому ведмедеві! Але й сам бережись! Хоч ти й молодий, та Метелицю не так легко подолати!.. О-о, я бачу, ти не в жарт заповзявся проштрикнути мені черево! Одначе ж — бійся Бога, хлопче!.. Я ж хочу видудлити добрячий коряк чи й два горілки. А якщо ти зробиш у моєму грішному пузі дірку, то мені доведеться тільки ковтати слину, як питимуть інші...

Огрядний Метелиця вправно відбив шаблю свого молодого супротивника, яка небезпечно наблизилася до його чималенького-таки черева. Звенигора відступив на кілька кроків, перевів подих, потім знову пішов у наступ і потиснув старого аж під мазаний, з очеретяною стріхою курінь.

Глядачі захвилювались. Молоді козаки вигуками і свистом почали підбадьорювати Звенигору.

— Арсене, давай! Сильніше!

— Випусти дідові Метелиці барило крові! Це йому, старому чортові, не завадить — менше до молодичь лазитиме!

— І справді! Поперед нього не потовпишся!

— Го-го-го! Ха-ха-ха!

— Так його! Так! Мат-тері його ковінька!

— А що, діду Метелице, жарко стало? Це тобі не бліх ловити в кожусі! Тут треба шабелькою орудувати!

Метелиця змахнув рукавом з носа краплю поту. З його широких грудей виривав важкий свист.

Зате старі козаки, без сумніву, стояли на боці Метелиці. Маленький, темношкірий, висохлий на тараню дідок Шевчик, смикаючи довгого білого вуса, стрибав збоку дрібненькими ніжками, радив своєму другові:

— Зліва бий, Корнію, зліва! Не піддавайся молокососові, хай йому грець!